

A Magyar Nemzet vitafóruma

Változtassunk-e népdalaink szövegén?

Lapunk október 1-i számában Vig Rudolf cikkét közzétettük „Változtassunk-e népdalaink szövegén?” címmel. A cikk az iskolai énekeskönyvek fogvatékoságait elemelte, hibáztatva a tankönyvszerkesztésnek és -késztetésnek azt a módszerét, amellyel népdalaink szép szövegét rosszak-

kal cserélik föl. Vig Rudolf írásához több hozzászólás érkezett, ezekből kettőt október 21-i számunkban közzétettük: Bódos Péter zongoraművész és Hinora Sándor, a Tankönyvkiadó irodalmi vezetője véleményét. Az alábbiakban újabb hozzászólásokat adunk közre.

„Csak tiszta forrásból“

Maradjunk az idézett bartóki ballada-fordítás ítéleténél, elmondja az a lényeges népdalaink szövegeivel kapcsolatban. Katona Imrével együtt nemrégiben készítettünk el egy kétkötetes válogatást a Szépírodalmi Kiadó számára népdalaink szövegeiből. A népmesék, népballadák már megjelent kötetekhez kapcsolódik majd ez a válogatás. Igyekeztünk hát őrizni népköltészet alkotásaink hitelesen összegyűjtött szövegeit és publikálni is azokat hozzáférhető formában. Megszólalni is csak azért szólaltam meg, mert

Bódos Péter levele az úgynevezett szakértők állásfoglalását is sürgeti. Nem lehet más álláspontunk, csak az, hogy a szövegek hiteletét őrizzük és azt, amin évszázadok alakítottak, ne hamisítsuk meg. Más dolog az, ha a népköltészet új alkotásra hív igazi költőket. Minden költőnek joga van újraalkotni, amit a nép névtelen költői alkottak, csiszolgtatva a hagyományos témákon, formákon. Arany János már jól jellemezte ezt a folyamatot. A változtatónak azonban költőnek kell lennie.

Ortutay Gyula

Ne irtsák ki a népdalból a népköltészetet

Végre valaki azt is szóvá tette, miért irjták ki a népdalból a népköltészetet! Talán az nem érték? Valaha pedig azzal kezdődött a népdalgűjtés, hogy csupán szöveget jegyeztek föl. Mennyit kellett sürgelni és várni, amíg végre a dallamnak is akadt gyűjtője. Nem mintha nem lettek volna tisztában vele, hogy mindkettő fontos, csak nem akadt elég kottaíró a gyűjtéshez. Most aztán annyira átestünk volna a ló túlsó oldalára, hogy már csak a dallamot becsülnék, a szöveget — Petőfi és Arany által annyira megcsodált népköltésztől — kidobjuk az ablakon? Olyan értékeket, mint: „Meg kell a búzáknak érni, mert azt a sok jó szél éri, Meg kell szivemnek hasadni, Mert azt mindig bánat éri.”, „Ha folyóvíz volnék, bánatot nem tudnék, Hegyek-völgyek között zengedezve járnék, Martot mosogatnék, füvet újítanék, Szomjú madaraknak innék adogatnék.” Ezekről az örök emberi szépségektől foszszuk meg a gyermeki lelket?

Igen, de vajon a „Szélről legeretkező...” is ilyen magasrendű költői érték? Bizonyára nem, de valami más, amit éppen pedagógusok ismernek legjobban. A gyermekek játékdalainban és az ilyen táncdalokban, amelyek még sokat őriznek a gyermek játékos hangulataiból, más a logika, mint a felnőttek józan mindennapjaiban. A gyermek számára az értelemnél sokkal fontosabb a hangulat, amit a furcsa, sőt értelmetlen szavakba, meghökkentő képzetábrákba beleérezhet, fontosabb a kiejtéssel együttjáró izommozgások jóize, s mindenek felett a hangzás és ritmus. Előttek fekszik egy belga gyermekmondóka-gyűjtemény, amelyben a szerkesztő okosan, vallón-flamand-német példákon fejtegeti mindezt, amit nálunk Kodály vagy harminc évvel ezelőtt kötött az óvodai és elemi iskolai nevelők lelkeire. Mégis ez a gyermeki nemzeti köziség újra meg újra kózik tankönyvírói nemzeti köziségbe ütközik, s felnőtt módra „értelemes” oktató szövegekre cserélik ki az ő saját kis értelmiségüket. A gyermek aztán mindenütt unalommal védekezik.

Persze, megérti ő az értelmes szöveget is, ha egyszerű és szép, ha nem fontoskodva oktat. És természetes, hogy kell dalolnia mai életükről is. De miért éppen népi dallamra? A népdalban szöveg és dallam egyetlen, egységes stílust alkot,

ahol mindkettő kiegészíti és erősíti a másikat. Megbontjuk ezt az egységet? És a mai élet szövegeit csak népi dallamok tudjuk elképzelni? Kinek jutna eszébe Csokonai versét gregorián dallamra énekelteni, vagy az Ómagyar Mária-síralmat Mozart-műültre? A népdal is sajátos stílus, mint

Óvodás dalszövegek és a nyelvhelyesség

Az óvodai énekszövegek vitatott kérdéseihez óhajtanék néhány adalékkal hozzájárulni. A tartalmi és formai hibákat eléggé elemezték mások, nekem ezúttal legyen szabad a nyelvhelyesség, a nyelv-művelés elhanyagolt szempontjára felhívnom a figyelmet.

A nyelv-művelésnek a bölcsőnél kell elkezdődnie, és tartania kell legalább addig a korig, amikor az ember már „a hamut is mamunak, a szőszet is pősznek ejti”. Így azután éppen nem közömbös, hogy milyen szövegeket énekeltek az óvodásokkal. (Az aggok menhelyén már lazább lehet az ellenőrzés.) Ezek a szövegek pedig nem mindig kifogástalanok nyelvhelyességi szempontból. Csak egy-két példát említek. Evekkel ezelőtt az Óvodai Nevelés című folyóirat versgyűjteményét adott közre „a nyári napközi vezetői részére”. Ebben olyan versek is előfordultak, mint például az Eső-biztató:

„Ess, ess eső, — szomjas a mező! — Zab szaporodjon, — hüza bokrosodjon, — fű zöldüljön, — kasza alá düljön.” — Szükségtelen részletezni, hogy a versek első négy sora tömény sérelem a klasszikus ikes igeragozás ellen. Persze,

ha a vers népi eredetű, hű tükrözje a jelenlegi valóságos nyelvvilágot, annak a sajnálatos nyelvi szegénységnek, hogy az ikes igeragozás a műlthoz képest kihaltan van. Valószínű, hogy ezt a folyamatot már nem is lehet megakadályozni. De legalább ne mi magunk siettessük az ikes ragozás halálát a legalább iskolás fokon, amikor pedig a magasabb iskola-típusokban azon fáradozunk, hogy új életre galvanizáljuk.

Egy másik óvodás versike: „Ég a gyertya, ég, — El ne aludjék, — Aki lángot látni akar, — mind leguggoljék.” Amíg az előbbi versnek még mentségül szolgálhat, hogy az ikes igeragozás sajnálatos, de természetes elhalásának vonalába esik, addig ez utóbbinak a „leguggoljék”-ja már valóságos merénylet az ép nyelvrész és az iktelenkedési nyelvi folyamat ellen, hiszen egy eredetileg iktelen igét ikesít a rím (a nagyon gyöngge, rossz rím) kedvéért!

Jó lenne, ha az óvodások — és a magasabb iskolások — énekanyagát, amint erre a fenti elriasztó példák figyelmeztetnek, a nyelvtisztaság szempontjából is jobban ellenőriznék.

Kunszery Gyula

A kórus és a gyerekek

Nem vagyok zene- és énekpedagógus, csupán mint nagyapa és apa szeretnék a kérdéshez néhány gondolatot hozzáfűzni.

Jelen voltam unokám tavalyi és idei tanévnyitói ünnepségén. Az iskola udvarán körülbelül 450 gyerek. A műsort egy 35–40 tagú énekkar a Himnusszal nyitotta meg, később pedig 4–5 dalot adott elő. A 450 gyerek az egész műsor folyamán — némán állgalt. Svájcban például többszólamú vidám énekek kezdő és fejező be az osztály a tanítást minden nap. Követendő példa volna, csak hogy ehhez olyan énekek kellenek, amelyek a gyerekek könnyen megtanulhatnak, és mind szö-

vegük, mind dallamuk miatt örömmel énekelnek. Ilyen énekeket azonban mai iskolai énekeskönyveinkben nagyon gyérén találunk. A magyar népdalkincs, szakemberek szerint sok más nép dallamkincsénél gazdagabb; az iskolai énekeskönyvekbe mégis kevés jutott belőle... A népdalokkal szemben túltengenek a nagy hangterjedelmű, nehezen megtanulható, érdektelen szövegű „dalgyártmányok”.

Velösy Béla

Kényszeredett szövegek...

Örömmel olvastam a Magyar Nemzet vitafórumán megjelent „Változtassunk-e népdalaink szövegén?” című írást. Sokszor tárgyalt, fájó körülmény ez a szép népi hagyományt őrző természetes szövegeknek erőltetett, kényszeredett szövegekkel való kicserélése. Készletet mindazoknak, akik hozzáértéssel, szívvel és tollal segítenek ennek az egészértelen áramlatnak a feltartásában. Hisszük, hogy a sok helyről, sok formában megszólaló, joggal kritizáló hangnak lesz hatása.

Lomoschitz Pál

ének-zenei szakcsoport vezetője,
Sopron

A „rozsdamentes művészet”

Két fiatal svéd szobrászművész, Tommy Widing és Roland Haerberlein, szakítva a szokásos technikával, új eljárásokat dolgozott ki és alkalmazott a „rozsdamentes szobrászt” megteremtésében. A „Sweden Now” című angol nyelvű stockholmi lap képekkel illusztrált beszélgetést közöl a két művésszel, aki „az emberi és természeti formák féltig absztrakttá megjelentésére kényszeríti a komor és gyakorlati produktumot, az acélt”. Elmondották, hogy a rozsdamentes acél bámulatos plaszticitásra alkalmas; „egészen más, mint például a bronz; az alkotó azonnal látja az anyag hatását annak a formának keretében, amelyet megteremt. Pontosan látni, hogy miképpen feszül és terjed az acél s így az ember túljut a csak szép és csak dekoratív célon s kínzó, gyötörő, ingerlő megoldásokra törekszik s így az alkotás nyers és kíméletlen menete válik láthatóvá”.

A két szobrászművész 15–15 acélreliefjét beépítették „beégették” a västerasi hatalmas parkot körülvevő cementfalba s több szobruk díszíti néhány svédországi város tereit. Néhány alkotásukat K. G. Pontus Hulten, a stockholmi Moderna Museet igazgatója átvitte Amerikába s bemutatta azon a kiállításon, amelyet a Manhattan-i Museum of Modern Art termében nyitottak meg s amely most egy országos vándorkiállítás keretében a houstoni egyetemen, valamint a San Francisco-i Művészeti Múzeumban került a közönség elé. „A két fiatal svéd művész munkássága új fejezet a művészet és a technológia kapcsolatának történetében” — mondotta Pontus Hulten igazgató.

„Anyá nélkül született lány”

Ennek a gondolatnak jegyében sorakoztatta fel Pontus Hulten az amerikai kiállításra kiválogatott mintegy 300 képet és szobrot. A művek nemcsak a pillanatnyi helyzetet illusztrálták, hanem bemutatották „a művész és gép szerető-gyűlölő kapcsolatának olykor háborzongatón érdekes történetét is”.

Az elmúlt hatvan év során — mondja Hulten — a művész érzelmé a gép irányában drámai fejlődésen ment keresztül. Találkozhatunk fantasztikus odaadással és vad gyűlölettel egyaránt. A század eleji olasz futuristák „nagyon szerették az autók sebességét és individualizmusát”; Filippo Marinetti az 1909. évi manifesztumában kijelentette, hogy „egy dübörgő motor szebb, mint a Szamothrekei Győzelem-szobor”.

Ettore Bugatti, a másik olasz művész már félretette az ecsetet és a vásznat — autót készített. Az 1931. évi Royal Bugatti kocsit 40 000 dollárba került (összesen hét darabot gyártott a művész). Aztán a dadaisták következtek; arra használták a gépet, hogy felébresszék és provokálják az emberi érzéseket. Marcel Duchamp 1913. évi székre szerelt és a néző által forgatható biciklikereke az első „készárú” alkotás volt, de a köztudatba plántálta azt a gondolatot, hogy a gépek produktuma felemelhető a művészet szintjére. Francis Picabia, a kubai származású francia festő meglátogatta Duchampot New Yorkban, 1915-ben. Ő mondta ki először nagyon határozottan, hogy „a modern világ géniusza a gépben van”. Képzőművészeti poétikus rajzokban nyilatkozott meg, amelyeken a gépek a nőket szimbolizálták („mint-hogy a gépeknek sincs morálja”). Egy lendkereket ábrázoló képének címe: „Fille née sans mère” — Anya nélkül született lány. A Vladimir Tatlin köré csoportosult berlini konstruktivisták a géptervek egyszerűségét, személynépszerűségét és modernségét hangsúlyozták — ezt a filozófiát fogadta el és fejlesztette tovább Moholy-Nagy László és a weimari Bauhaus.

Lidércnyomás

A huszas évek végén bekövetkezett az amerikai krach s a depresszió; az addig istic-

nített gépek egyszerre „gazemberekké” váltak. Amikor milliók váltak munkanélkülivé, a szürrealisták lidércnyomásszerű taposómalmokat, fantommasinákat és sárkányrepülőket rajzoltak, festettek.

A második világháború új gépei s az atombomba — Pontus Hulten véleménye szerint — nagymértékben elriasztotta a művészeket a technológiával tárgyalástól. De az 1950-es években ismét vonzó kezdett lenni a gép; a háború utáni generáció családias kapcsolatba került a masinákkal.

Igy értek a hatvanas évek időszejébe. A modern ember számára a készülékek jelentik a kiengesztelődés vagy a civakodás eszközeit, „alakjait” — ugyan ki ne akarta volna már agyoncsapni a televíziós készülékét Amerikában? — teszi fel a kérdést a Time című képes magazin. Így aztán a fogaskerekek, a hajtószervezetek, a tranzisztorok misztikus ereje jelentkezni kezdett a műalkotásokon — ennek a kinetika művészet immár számtalan példáját szolgáltatja.

„A szív port ver”

Ebben a keretben tűnt fel az acél, a „rozsdamentes képművészet”. Használat, gépi alkatrészekkel és felszerelésekkel egyetemben, az új művész-gép kapcsolat játékos kezdetének anyaga. Az alkotások a művészetet és a technológiát egyesítik olyan sikeresen — mondja a kiállítás prospektusa —, hogy „egy-egy kép vagy szobor az emberi érintésre vagy hangra úgy válaszol, mintha maga is élőlény lenne.”

Például Jean Dupuy szobrának címe: „A szív port ver”. Egy szetoszkóp segítségével a nézők bekapcsolhatják magukat a szobor áramkörébe s ekkor minden szívdobbanásra egy kis plasztik dobozban rubinpiros porfelhőcske száll fel egy kéken villódzó kísérteties fénykúpban. Robin Parkinson szikrázó labdája játékosan elgurul és visszatér, ha tapsolnak. Niels O. Young mérnök „Fakir keringő ütemben” című alkotása harminc méter hosszú szalag, amely színes örvénnyel kigyózza körül a néző testét egyetlen fűtőlésre. Jean Tinguely „Rotozaza No. 1.” című szobra bonyolult szerkezet, amely színes labdákat köpköd ki és szív ismét magába — szardonikus paródiája a termelés és fogyasztás folyamatainak, amerikai szemléletben.

Baldaccini Cesar művével bosszút áll az autókön; hidraulikus sajtóval összenyomott egy vadonatúj Buick kocsit, — hatásos szobor. Edward Kienholz kissé tiszteltlen vizuális tréfát űz a „Barátságos szürke computer” című szobrával; a computer egy férjet ábrázol s felírta a következő: „Ha jól ismeri a computerét, akkor tudnia kell, hogy mikor fáradt és lehangolt. Ilyenkor kapcsolja be a hintaszék-gombot, húsz percre. Computerének ez nagyon fog tetszeni és pompásabban végzi majd a munkát. Ezt tartsa szem előtt.”

Marcia Ferenc

Gell-Mann kapta a fizikai Nobel-díjat

Murray Gell-Mann amerikai fizikus nyerte el az 1969. évi fizikai Nobel-díjat az „elemi részecskék osztályozása és kölcsönhatásuk vizsgálata terén elért eredményeiért”.

Murray Gell-Mann professzor 1929-ben született New Yorkban, tanulmányait a Yale-egyetemen, majd Bostonban végezte. Később Princetonban és Chicagóban dolgozott tudományos kutatóként. Tizennégy éve a kaliforniai Pasadena egyetemén az elméleti fizika professzora. Gell-Mann az amerikai tudományos akadémia és számos más tudományos intézet tagja.

Az 1969-es kémiai Nobel-díjat Derek H. R. Barton angol és Odd Hassel norvég professzor kapta — jelentette be csütörtökön a svéd királyi akadémia.

A két tudós „a konformáció elvénél a kémia terén való továbbfejlesztésében és alkalmazásában elért eredményeiért” kapta a díjat. A konformációk meghatározása rendkívül fontos szerepet játszik a jelenlegi kémiai kutatásokban.

Az 51 éves Barton professzor 1943-ban Londonban szerzett doktorátust. Jelenleg a londoni Imperial College szerkesztés-kémia professzora.

A 72 éves Hassel professzor tanulmányait Berlinben és Oslóban végezte. A Nobel-díjak sorsáról döntő svéd királyi akadémia tagja.

Az idén adományozott hat Nobel-díj kiosztására december 10-én, Alfred Nobel halálának évfordulóján kerül sor Stockholmban.

Konyh:késsel akarta behajtani a nyulak árát

A Vécse mellett tanyák egyikén látszatra jó üzletet kötött Finta Mihály kisállattenyésztő: még a múlt évben eladott egyik távoli szomszédjának, Dancsa Jánosnak, néhány süldő nyulat és különböző bútorokat. Dancsa nem tudott rögtön fizetni, ezért aztán Finta Mihály élettársa egy napon elment a Dancsa-tanyára és három nyulat visszavitt. Az asszony ezt „foglalásnak” nevezte. Finta Mihály viszont bosszankodott, hogy üzletile nem fizet, s ezért — mint a Pest megyei Főügyészség vádirata megemlíti: ez év június 21-én kerékpárra pattant és belső zsebében egy konyhakéssel a Dancsa-tanyára kerekedett. A kapunál bekibált az adósnak:

— Gyere ki, János!

Dancsa János gyanútlanul ment ki a kapuhoz, s barátságosan hívta be Finta Mihályt, aki azonban, se szó, se beszéd, magasra emelte a kerékpárt, s azzal ütötte le adósát, sőt, amikor az elterült a földön, előrántotta a konyhakést és a szerencsétlen embert össze-szúrkálta. Dancsát azóta is ápolják az egyik budapesti kórházban.

Finta Mihály ellen emberölés kísérlete miatt indult eljárás. A Pest megyei Bíróság dr. Korpássy Gyula tanácsa csütörtökön kihirdetett ítéletében Finta Mihályt öt évi börtönre ítélte. Az ítélet nem jogerős.

RAKODÓLAPOK

30X120 CENTIMÉTER MÉRETEN — SZABVÁNYOS KIVITELBEN

A MÁV ALTAL HITELESÍTVE

AZONNALI SZÁLLÍTÁSSAL

205,— FORINT/DARAB EGYSEGÁRON

MEGRENDELHETŐ:

AZ ÉPÍTŐIPARI TERMELŐESZKÖZKERESKEDELMI VÁLLALATNÁL

Budapest, X., Jászberényi út 38.

ÜGYINTÉZŐ: BIRÓ MÁRTA

TELEFON: 143—180

ÉRTESÍTJUK KEDVES VENDEGEINKET,

HOGY A

VÖRÖS CSILLAG SZÁLLODÁT

1969. NOVEMBER 1-TŐL TATAROZÁS MIATT

ZÁRVA TARTJUK